

УДК [026:37](477):[014.3:004.65]:004.775

Демида Євгенія Федорівна

молодший науковий співробітник відділу наукової інформаційно-бібліографічної діяльності
Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ, Україна
EvgeshaDem@i.ua

СЕРВІСИ ЕЛЕКТРОННИХ КАТАЛОГІВ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КОРИСТУВАЧІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ

Анотація. Розглядається проблема недостатньої обізнаності користувачів науково-педагогічних книгозбірень щодо сучасних бібліотечно-інформаційних технологій та низького рівня використання ними електронних довідково-бібліографічних ресурсів, зокрема баз даних статей і матеріалів з періодичних видань. З метою підвищення інформаційної компетентності користувачів розглянуто функціональні й інформаційно-пошукові можливості галузевої бібліографічної бази даних «Періодика» електронного каталогу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського – координаційного й науково-методичного центру мережі освітянських бібліотек України. Розкрито форми роботи щодо просування ресурсу до споживачів, зокрема із залученням інформаційних можливостей Інтернету.

Ключові слова: Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського; періодичні видання; бібліографічна база даних; функції; бібліографічний пошук; популяризація; користувачі; інформаційна компетентність.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Періодичні видання з проблем наук про освіту, педагогіки, психології та освітньої практики є одним із джерел задоволення інформаційних потреб учених і фахівців освітянського профілю й суміжних галузей. Профільна періодика для них – це поле професійної інформації, осередок дискусій, новітніх методик, засіб оперативного доступу до результатів науково-теоретичних і практичних досліджень, джерельна база для майбутніх пошуків та експериментів. Періодичні видання педагогічної й психологічної тематики використовуються і як засіб інформаційного забезпечення навчання майбутніх педагогів, психологів, здобувачів освіти за суміжними спеціальностями.

Ефективним інструментом просування до споживачів такого затребуваного інформаційного ресурсу як фахова періодика, орієнтиром у широкому масиві публікацій часописів, слугують галузеві бібліографічні бази даних (БД) статей і матеріалів з періодичних видань освітянських бібліотек. Використання БД потребує від споживачів обізнаності у сучасних бібліотечних інформаційних технологіях і володіння відповідними пошуковими вміннями. Саме таких знань бракує різним категоріям відвідувачів книгозбірень, від студентів до науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Технологічні, методичні й практичні питання аналітичного відображення часописів фонду наукової книгозбірні в бібліографічних БД вивчали вітчизняні й зарубіжні дослідники, зокрема А. С. Карауш [9], І. В. Киричок [6], С. А. Кравченко [6], Н. А. Мешечак [9], М. В. Сутягіна [16] та ін.

Проблеми доведення до користувачів інформації щодо профільних періодичних видань та розкриття їх змісту через створення сучасної комп'ютеризованої бібліографічної інформаційно-пошукової системи (ІПС) дослідили науковці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ України

ім. В. О. Сухомлинського). Так, Є. Ф. Демидою вивчено організаційні засади, принципи побудови, практичні питання створення галузевої бібліографічної БД статей і матеріалів із сучасних поточних видань «Періодика» електронного каталогу (ЕК) книгозбірні [4]. Проблеми формування даного ресурсу шляхом обміну електронними записами аналітичного розпису періодичних видань з освітянськими бібліотеками України на кооперативних засадах окреслила Л. І. Самчук [13]. Моніторинг відвідування БД «Періодика» віддаленими користувачами за період із вересня 2013 р. до травня 2015 р. провела С. С. Янюк [17]. Проаналізувавши статистичні показники, дослідниця відзначає, що даний ресурс є найпопулярнішим серед користувачів, оскільки частка відвідування його за досліджуваний період склала 45% від загальної кількості звернень до баз даних ЕК на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [17, с. 18].

Вивченню інформаційних потреб науковців Національної академії педагогічних наук України (НАПН України) та її науково-дослідних установ, викладачів вищих навчальних закладів педагогічного профілю Міністерства освіти і науки України (МОН України), широкого кола практиків освітянської галузі на тлі розвитку системи бібліографічних ресурсів освітянських бібліотек України присвятила свою дисертацію Л. О. Пономаренко [11]. Дослідивши питання використання вторинних джерел інформації означеним колом респондентів, авторка констатує низький рівень звернень до електронних ресурсів. У встановленому нею рейтингу відвідуваних книгозбірень ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського обіймає високі позиції (друге місце у науковців, після Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, та перше у вчителів), але про широкий спектр створених у книгозбірні електронних бібліографічних ресурсів, зокрема й тих, що містять інформацію про публікації з періодичних видань, вони недостатньо обізнані. Переважна більшість опитуваних надавала перевагу традиційним джерелам інформації – бібліотечним картковим каталогам і картотекам [11, с. 6]. Однією із причин такої ситуації дослідниця вважає недостатній рівень інформаційної компетентності науковців і практиків освітянської галузі [11, с. 13].

Зосередимось на даній проблемі й розглянемо поняття «інформаційна компетентність». Спочатку з'ясуємо, що означає термін «компетентність» (латиною *competentia*). В «Енциклопедії освіти» подається таке пояснення: компетентність – це коло питань, у яких людина добре розуміється [5, с. 408]. Питання структури і сутності даного терміна у галузі освіти вивчалися багатьма вітчизняними й зарубіжними науковцями (І. Д. Бех, І. Г. Єрмаков, В. В. Краєвський, Дж. Равен, І. Д. Фрумін, А. В. Хуторської та ін.), розглядалися міжнародними організаціями (ЮНЕСКО, ПРООН, Міжнародна комісія Ради Європи, ОЕСР та ін.). Різні трактування узагальнила О. І. Пометун: «Під компетентністю людини педагоги розуміють спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності» [7, с. 18]. У Законі України «Про вищу освіту» компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [1].

Поняття компетентності є базовою категорією компетентнісного підходу – концептуального орієнтуру в світових процесах модернізації освіти. В педагогічній науці теоретичні питання запровадження компетентнісного підходу в освіту представлено значним доробком (Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, І. О. Зимня,

Т. Є. Кристопчук, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, О. І. Субетто, Ю. Г. Татур та ін.). За О. І. Пометун «під поняттям “компетентнісний підхід” розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості» [7, с. 66]. Тобто, в процесі освіти людина повинна набути певні компетентності, які забезпечать подальший її розвиток і можливість адаптуватися в умовах динамічних змін сучасного світу.

Однією з основних компетентностей вчені й міжнародні експерти визнають інформаційну компетентність. Зокрема, Радою Європи інформаційну компетентність названо в числі п'яти ключових компетентностей (key competencies), якими «повинні бути оснащені молоді європейці» [18, с. 11–12].

У науковій літературі поняття «інформаційна компетентність» має багато трактувань (Н. В. Баловсяк, О. Б. Зайцева, Н. Х. Насирова, Л. Д. Пейчева, Г. К. Селевко, О. М. Спірін, С. В. Трішина та ін.). Акцентуємось на думці Л. Д. Пейчевої, яка ґрунтується на аналізі різноманітних підходів вітчизняних і зарубіжних дослідників до визначення даної дефініції: «Інформаційна компетентність – це багатогранне інтегративне утворення особистості, що являє собою сукупність умінь та навичок роботи з інформацією у традиційній та електронній формі, здатність до роботи з комп'ютерною технікою, здатність до цілепокладання в пошуку та до переробки і викладення здобутої інформації, заснована на інтелектуальному та творчому потенціалі, особистих якостях, ціннісних орієнтаціях та досвіді особистості. Інформаційна компетентність проявляється у використанні універсальних процедур пошуку, опрацюванні і поданні інформації на ґрунті відповідної системи наукових понять, принципів і законів наукового пізнання і відображення об'єктивної реальності і пов'язаного з системою фактичного матеріалу (бази знань, бази даних тощо)» [10, с. 3–4]. Вважаємо, що в такому розумінні інформаційна компетентність є необхідною якістю для особистості, яка прагне постійного інтелектуального зростання, професійного вдосконалення, хоче бути успішною в сучасному інформаційному суспільстві.

Важливість формування інформаційної компетентності особистості підтверджується відображенням даної проблеми в указах Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти», «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», законах України «Про Національну програму інформатизації», «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» та інших державно-правових актах. Зокрема, в постанові Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: “Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України”» прописано здійснення заходів щодо «формування у громадян навичок користування комп'ютерними та інтернет-технологіями з метою стимулювання їх використання у професійному та повсякденному житті» [2]. Актуальність питання підняття рівня інформаційної компетентності користувачів бібліотек постає у зв'язку з ухвалою Кабінетом Міністрів України Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України». Стратегія, зокрема, передбачає модернізацію інформаційно-технологічної інфраструктури бібліотек, стовідсоткову

комп'ютеризацію та підключення до Інтернету, інтенсивний розвиток документно-інформаційних ресурсів бібліотек на традиційних та електронних носіях і забезпечення доступу до них [3].

Для науковців і практиків освітянської галузі прикладною сферою реалізації інформаційної компетентності є мережа освітянських бібліотек МОН та НАПН України. Методичний центр мережі – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – сучасна наукова книгозбірня з численним документним фондом та розгалуженою системою довідково-бібліографічних ресурсів. Галузева бібліографічна БД статей і матеріалів «Періодика» є вагомою складовою цієї системи з об'ємним контентом і широкими пошуковими можливостями.

Науковцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського вивчено питання формування БД «Періодика», проведено моніторингові дослідження використання ресурсу, що виявили невисоку частоту звернень до нього споживачів, оскільки ті не володіють достатньою інформацією щодо потенціалу БД як ефективної ПС. Тому, нагальним є розкриття інформаційно-пошукового потенціалу БД «Періодика» та вивчення форм роботи, спрямованих на підвищення ефективності використання ресурсу шляхом розвитку інформаційної компетентності споживачів.

Мета статті: розкрити функціональні й інформаційно-пошукові можливості БД «Періодика» ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та запропонувати заходи щодо популяризації ресурсу з метою підвищення інформаційної компетентності науковців і практиків освітянської галузі та інших користувачів бібліотеки.

Дослідження здійснено в межах науково-дослідної роботи (НДР) «Модернізація науково-інформаційної діяльності провідних книгозбірень мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України» (керівник теми – С. М. Зозуля, канд. історичн. наук, заступник директора з наукової роботи ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; термін виконання НДР – 2015–2016 рр.).

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Найбільша кількість періодичних видань з проблем наук про освіту, педагогіки, психології та освітньої практики акумулюється в книгозбірнях мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України. За даними останнього (2014 р.) аналізу фондів провідних освітянських бібліотек України за видами документів часописів у них налічується понад 2,3 млн. примірників, що становить 12,4% їхнього загального фонду [12, с. 78–79]. Розкрити зміст кожного отриманого періодичного видання і надати користувачеві інструменти пошуку необхідних документів у величезному масиві публікацій у найкоротші терміни – завдання кожної книгозбірні. Рішення його набагато спрощують сучасні інформаційні технології. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в бібліографічну роботу освітянських бібліотек дало можливість створювати ефективні ПС – бібліографічні БД статей і матеріалів з періодичних видань. Вони є структурними компонентами ЕК освітянських книгозбірень і відкриті користувачам у локальних мережах та на веб-сайтах в Інтернет-просторі. За статистичними даними 27 провідних освітянських книгозбірень України надають вільний доступ до своїх ЕК на власних веб-сайтах у глобальній мережі [12, с. 83]. На сьогодні в бібліотечних установах педагогічного профілю напрацьовано для бібліографічних БД статей і матеріалів з періодичних видань значний обсяг інформації, який постійно збільшується. Лише в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського на 01.10.16 загальний обсяг БД «Періодика» ЕК, яка містить інформацію про наявні у фонді книгозбірні сучасні поточні видання та розкриває їх зміст, складає 203595 електронних записів, зокрема 124360 аналітичних бібліографічних записів (БЗ).

Упровадження в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського системи автоматизації бібліотек (САБ) ІРБІС створило умови для подальшого інноваційного розвитку бібліотеки і підвищення якості обслуговування користувачів. Одним з основних завдань книгозбірні стало формування на її базі інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГР) на засадах кооперації і координації й упровадження інноваційних форм і методів роботи в діяльність мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України [15, с. 4]. ІГР як система електронних ресурсів та інформаційних послуг з питань педагогіки, психології й освіти будується на основі останньої адаптованої в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського версії програми САБ ІРБІС64 [14] відповідно до розробленої науково обґрунтованої концепції [8]. За даною концепцією ІГР має забезпечити умови «для інтенсифікації науково-дослідної діяльності, навчально-виховного процесу в освітянській сфері України шляхом створення принципово нових можливостей для пошуку й використання наукової інформації, відображення в освітянському сегменті інформаційного простору інтегрованих бібліотечно-інформаційних ресурсів, надання вільного доступу до таких ресурсів незалежно від статусу та місця перебування користувачів» [8, с. 20]. На сьогодні до складу ІГР входять бази даних ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського («Книги», «Періодика» «Галузева реферативна база», «Сухомліністика» та ін.), зведені БД, які формуються спільно з провідними книгозбірнями мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України (зведена БД дисертацій з питань освіти, педагогіки та психології, зведена БД збірників наукових праць та ін.), система «Розподілені бази даних ІРБІС-корпорації» (БД ЕК інших бібліотек, що мають веб-модуль ІРБІС) тощо. Електронні БД ІГР забезпечені єдиною точкою доступу на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

У середовищі ІГР у структурі ЕК сформовано й постійно поповнюється аналітична бібліографічна БД «Періодика». Виходячи зі специфіки контенту й технологічних особливостей, визначимо основні функції, що виконує БД «Періодика»:

- *кумулятивна* – спрямована на накопичення даних про всі сучасні вітчизняні й зарубіжні періодичні видання, якими поповнюється фонд ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, та БЗ їх аналітичного розпису;
- *меморіальна* – забезпечує збереження введених даних;
- *інформаційна* – спрямована на багатоаспектне й оперативне відображення інформації про розвиток і сучасний стан наук про освіту, педагогіки і психології, освітньої практики та суміжних галузей знань, галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, інформаційної діяльності, що міститься в періодичних виданнях, через їх аналітико-синтетичне опрацювання;
- *науково-дослідна* – сприяє глибинним пошукам науковців і практиків у вище означених сферах шляхом надання джерельної бази для досліджень;
- *просвітницька* – орієнтована на популяризацію фахових періодичних видань та публікацій з них;
- *когнітивна* – реалізується через зацікавлення матеріалами галузевих поточних видань і спонукування до вивчення проблем, що в них висвітлюються;
- *освітня й самоосвітня* – виявляється в підтримці освіти (формальної й неформальної), сприяє підвищенню освітнього, професійного, інтелектуального, загальнокультурного рівня користувачів, розвитку їх інформаційної культури;
- *довідкова* – надає можливість отримувати певні достовірні відомості, відображені в БЗ та безпосередньо в публікаціях галузевих періодичних видань, а також щодо наявності в бібліотеці того чи іншого часопису;

- *пошукова*, або *інформаційно-пошукова* – забезпечує можливість пошуку в масиві БЗ інформації, необхідної користувачам, за різними параметрами;
- *комунікативна* – через пошукову функцію забезпечує доведення до споживача бібліографічної інформації, підтримуючи зв'язок користувач – бібліотека;
- *іміджева* – реалізується через представлення користувачам якісного бібліографічного продукту, що позиціонує ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як наукову бібліотечну установу освітянської галузі державного рівня.

Виконання функцій БД «Періодика» забезпечується технологічними умовами САБ ІРБІС64 та створеними на їх основі інформаційно-пошуковими можливостями на етапі формування ресурсу (вводу даних та автоматичного формування пошукових словників), а ще – вміннями читачів їх використовувати.

Програмне забезпечення дозволяє здійснювати бібліографічний пошук в БД «Періодика» в локальній мережі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в автоматизованому робочому місці (АРМ) «Читач» через технологію авторизованого доступу на клієнт-серверній платформі, що робить БД доступною одночасно багатьом особам. Віддалений пошук забезпечено через модуль WEB-ІРБІС, що дає можливість рівного і вільного користування БД всім бажаючим у мережі Інтернет на порталі книгозбірні. Процес пошуку інформації в БД «Періодика» здійснюється за широким спектром параметрів шляхом прямого доступу через словники. Параметрами виступають усі основні елементи БЗ документів, що утворюють контент ресурсу.

САБ ІРБІС64 передбачає технологію опису періодичних видань на зведеному рівні й окремих номерів, тому, запитуючи наявність необхідного видання за його назвою, в БД «Періодика» можна відразу отримати інформацію про всі його номери, що зберігаються у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Виявивши наявність потрібного випуску, можливо одразу переглянути його зміст. Наступним кроком буде перегляд аналітичних БЗ публікацій, зазначених у змісті. Пошук статей і матеріалів з періодичних видань можна здійснювати за такими параметрами:

- автор (мається на увазі будь-який з авторів, якщо їх декілька);
- місце роботи автора;
- інша особа, причетна до створення документа (перекладач, редактор, художник тощо);
- установа чи організація, причетна до створення документа;
- назва публікації;
- індекс Універсальної десяткової класифікації (УДК);
- предметна рубрика;
- географічна рубрика;
- формальний підзаголовок (позначення документа за його читацьким і цільовим призначенням, за формою викладення матеріалу, за типом або видом);
- ключові слова;
- персоналія особи, яка є об'єктом, що розглядається в документі;
- назва твору (художнього, публіцистичного тощо), що є предметом аналізу в документі;
- персоналія установи чи організації, діяльність якої досліджується в документі;
- назва заходу (наукової конференції, семінару, виставки тощо), якому присвячено документ;
- рік опублікування (видання часопису);
- джерело публікації (назва періодичного видання).

Пошук можливий як за одним із параметрів, так і за їх поєднанням. Програма пропонує шість видів пошуку:

- 1) простий пошук за словником;
- 2) комплексний пошук;
- 3) пошук «для чайників»;
- 4) пошук «для розумників»;
- 5) пошук за зв'язками;
- 6) послідовний пошук.

Простий пошук виконується за одним з атрибутів, вибраних із словника. При комплексному пошуку комбінуються одразу декілька параметрів. Пошук «для чайників» орієнтований на користувачів-початківців, здійснюється шляхом введення термінів у довільній формі, що описують інформаційний запит. У режимі «для розумників» залучаються спеціальні види пошуку, що будуються на основі таких інформаційно-лінгвістичних ресурсів, як Авторитетні файли, Алфавітно-предметний покажчик до УДК тощо. Пошук за зв'язками призначений для здійснення пошуку БЗ документів, пов'язаних з уже знайденим, представленим на екрані. Послідовний пошук дає змогу відбирати БЗ із масиву знайденої інформації шляхом уточнення (обмеження) запиту.

Основною мовою каталогізації БД «Періодика» є українська, але пошук можна здійснювати також і російською, англійською та іншими мовами, оскільки БЗ часописів, заголовки БЗ та бібліографічні описи статей і матеріалів вводяться в БД мовами першоджерел. Ключові слова в обов'язковому порядку вносяться українською й додатково російською та мовою опрацьованого документа, якщо остання є іншою.

Структура БЗ для всіх БД ЕК передбачає сумісність основних пошукових параметрів, завдяки цьому виникає можливість створення інтегрованого пошукового апарату, що й використано у формуванні ІПР. Тому, на пошуковий запит, зроблений у БД «Періодика» на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, одразу надходить пакет інформації за заданими параметрами, який представляє результат пошуку по всіх БД ІПР. Такий інноваційний крок у формуванні інформаційно-бібліографічного сервісу надає значні переваги для користувачів.

Інформацію про БД «Періодика» як бібліографічний ресурс читачі отримують під час безпосереднього відвідування ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського або через представлення БД в системі ресурсів на порталі бібліотеки. Користувачі, які володіють певним рівнем інформаційної компетентності, можуть самостійно вивчити можливості доступу до контенту БД «Періодика», але інші потребують допомоги, підказок при здійсненні пошукових операцій. В ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського таку допомогу їм завжди готовий надати черговий бібліограф-консультант. Для ознайомлення користувачів з БД та методами роботи з нею проводяться також лекції та групові консультації, зокрема у рамках науково-педагогічного лекторію, наукових конференцій, семінарів, круглих столів та інших заходів. З часом з'явилася можливість модернізувати засоби популяризації БД «Періодика» та навчання методиці пошуку в ній необхідних документів. Модернізація цих засобів тісно пов'язана з розвитком комунікативної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, спрямованої на створення комфортних умов для отримання й використання інформації із залученням зовнішніх зв'язків через Інтернет-мережу. Пропонуємо використовувати такі засоби і форми інформування й навчання користувачів БД «Періодика»:

- веб-портал ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, де оприлюднювати методичні матеріали, організувати он-лайн заняття, конференції тощо, використовувати інформаційний потенціал он-лайн послуг «Віртуальна бібліографічна довідка», «Запитай у бібліотекаря», технології Skype;

- електронні засоби масової інформації, офіційні й приватні освітні веб-сайти, зокрема дистанційного навчання, соціальні мережі, де публікувати рекламні оголошення, повідомлення, статті, інструктивно-методичні матеріали тощо, залучати форми контактів соціальних мереж;
- відеохостинги, де розміщувати відповідні відеоматеріали (відеоуроки, презентації);
- електронна пошта, яку використовувати для розсилки пам'яток, інформаційних листів, здійснення письмової комунікації.

Активне поширення відомостей серед користувачів про БД «Періодика» сприятиме набуттю у них інформаційних і технологічних навичок, зокрема пошуку інформації в бібліографічних БД, добору статей і матеріалів з періодичних видань в БД, розміщених на платформі САБ ІРБІС. Так ми допомагатимемо читачам у розвитку їхньої інформаційної компетентності, складовими якої мають бути вміння застосовувати ІКТ для самостійного пошуку й відбору потрібної інформації. Ці якості необхідні сучасній людині для навчання, успішної роботи й подальшої освіти.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Фахова періодика як джерело інформації користується значним попитом серед науковців і практиків освітянської галузі. Не меншу цінність для них становлять ресурси вторинної інформації, що слугують логією у знаходженні потрібних документів, опублікованих на сторінках фахових періодичних видань. Одним із таких ресурсів, що ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського пропонує своїм читачам, є БД «Періодика». Це електронний бібліографічний ресурс, створений із використанням сучасних ІКТ, зокрема САБ. Програмне забезпечення й інформаційне наповнення у поєднанні з чималим набором пошукових прийомів дозволяють йому бути сучасною ПС з широким спектром функцій, забезпечувати високий рівень задоволення запитів користувачів, що стосуються фахової періодики. Запропоновані заходи щодо популяризації БД «Періодика» і формування користувальницьких умінь сприятимуть розвитку інформаційної компетентності споживачів, яка на сьогодні стала вельми необхідною для успішного навчання, професійної кар'єри, наукової діяльності.

У подальшому плануємо розкрити сервісні засоби АРМ «Читач», якими можна скористатися в процесі роботи з БД «Періодика», й дослідити форми бібліотечно-бібліографічного обслуговування користувачів на основі контенту даного електронного ресурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556–VII // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 28.09.16). – Назва з екрана.
2. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України» [Електронний ресурс]: постанова Верхов. Ради України від 31 берез. 2016 р. № 1073-VIII // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1073-19> (дата звернення: 28.09.16). – Назва з екрана.
3. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»: розпорядж. Каб. Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-p> (дата звернення: 28.09.16). – Назва з екрана.

4. Демида С. Ф. Формування бази даних «Періодика» електронного каталогу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: здобутки та можливості модернізації [Електронний ресурс] / Демида Євгенія Федорівна // Інформ. технології і засоби навчання : [електрон. наук. фах. вид.] / НАПН України, Ін-т інформ. технологій і засобів навчання. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Т. 48, № 4. – С. 185–198. – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/1254/937> (дата звернення: 28.09.16). – Назва з екрана.
5. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень ; АПН України. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1038 с.
6. Киричок И. В. Проблемно-ориентированные базы данных в помощь университетской науке [Электронный ресурс] / И. В. Киричок, С. А. Кравченко // Императивы развития электронных библиотек: pro et contra : материалы міжнар. веб-конф. (Україна, м. Харків, 27 берез. 2014 р.) / МОН України [та ін.]. – Текст. дан. – Харків, 2014. – Режим доступа: http://library.nulau.edu.ua/biblioteka/Web-konf-2014/Statti_Tezu/Kyrychok.doc (дата обращения: 28.09.16). – Загл. с экрана.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : (б-ка з освіт. політики) : [кол. монографія] / [кол. авт.: Бібік Н. М. та ін. ; під заг. ред. О. В. Овчарук] ; МОН України. – Київ : К. І. С., 2004. – 111 с.
8. Концепція створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2013. – 20 с.
9. Мешечак Н. А. Опыт распределенной многоуровневой каталогизации периодических изданий в системе ИРБИС / Н. А. Мешечак, А. С. Карауш // Информационные технологии, компьютерные системы и издательская продукция для библиотек. «LIBCOM – 2003»: докл. и тез. докл. [на междунар. конф. и выст., 17–21 нояб. 2003 г., Звенигород, Моск. обл.]. – М., 2003. – С. 169–172.
10. Пейчева Л. Д. Проблема інформаційної компетентності і компетентнісний підхід у психолого-педагогічній науці [Електронний ресурс] / Л. Д. Пейчева // Наук. пр. ВНЗ «Донецький національний технічний університет». Серія: Педагогіка, психологія і соціологія : всеукр. наук. зб. / Донец. нац. техн. ун-т. – Текст. дані. – Донецьк, 2009. – Вип. 3. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Npdntu_pps/2009_3/pejcheva.pdf (дата звернення: 28.09.16). – Назва з екрана.
11. Пономаренко Л. О. Інформаційні потреби педагогічної науки та розвиток системи бібліографічних ресурсів освітянських бібліотек України : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : [спец.] 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Л. О. Пономаренко; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2015. – 18 с.
12. Провідні освітянські бібліотеки України в дзеркалі статистики : огляд. вид. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [уклад.: Л. О. Біла, І. І. Хемчян; наук. ред. Л. М. Заліток]. – Київ : [б. в.], 2015. – 106 с.
13. Самчук Л. І. Кооперативна діяльність освітянських бібліотек України: шляхи становлення і розвитку [Електронний ресурс] / Л. І. Самчук // Наукова організація інформаційної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Текст. дані. – Київ, 2013. – С. 54–66. – Режим доступу: <http://dnpb.smart.biz.ua/datas/upload/files/Zbirnyk-2013.pdf> (дата звернення: 28.09.16). – Назва з екрана.
14. Система автоматизации библиотек ИРБИС64. Общее описание системы / Междунар. Ассоц. пользователей и разработчиков электрон. б-к и новых информ. технологий. – М. : ГПНТБ России, 2013. – 493 с.
15. Статут Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського : (нова редакція) : затв. постановою Президії НАПН України від 26 трав. 2016 р., протокол № 1-2/8-140 / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ : [б. в.], 2016. – 12 с.
16. Сулягина М. В. База данных журнальных статей Челябинской ОУНБ / М. В. Сулягина // Библиография. – 2011. – № 6. – С. 28–33.
17. Янюк С. Моніторинг відвідування бази даних «Періодика» електронного каталогу Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського / Світлана Янюк // Бібл. форум: історія, теорія і практика. – 2015. – № 1. – С. 16–21.
18. Hutmacher W. Key competencies for Europe : report of the Symposium (Berne, Switzerland, 27–30 March, 1996) : a secondary education for Europe Project / Walo Hutmacher ; Council for Cultural Cooperation. – Strasburg, 1997. – 72 p.

Матеріал надійшов до редакції 07.07.2016 р.

СЕРВИСЫ ЭЛЕКТРОННЫХ КАТАЛОГОВ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ

Демида Евгения Фёдоровна

младший научный сотрудник отдела научной информационно-библиографической деятельности
Государственная научно-педагогическая библиотека Украины имени В. А. Сухомлинского,
г. Киев, Украина
EvgeshaDem@i.ua

Аннотация. Затрагивается проблема недостаточной осведомленности пользователей научно-педагогических библиотек о современных библиотечно-информационных технологиях и низкого уровня использования ими электронных справочно-библиографических ресурсов, в том числе баз данных статей и материалов из периодических изданий. С целью повышения информационной компетентности пользователей рассмотрены функциональные и информационно-поисковые возможности отраслевой библиографической базы данных «Периодика» электронного каталога Государственной научно-педагогической библиотеки Украины имени В. А. Сухомлинского – координационного и научно-методического центра сети педагогических библиотек Украины. Раскрыты формы работы по продвижению ресурса к потребителям, в том числе с привлечением информационных возможностей Интернета.

Ключевые слова: Государственная научно-педагогическая библиотека Украины имени В. А. Сухомлинского; периодические издания; библиографическая база данных; функции; библиографический поиск; популяризация; пользователи; информационная компетентность.

SERVICES OF ELECTRONIC CATALOGS AS A MEANS FOR INFORMATION COMPETENCE DEVELOPMENT OF RESEARCH LIBRARY USERS

Ievheniia F. Demyda

junior researcher of the Department of scientific information and bibliographic activity
V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine
EvgeshaDem@i.ua

Abstract. The author of the article raises a question about library users; she is concerned that they are not well aware of modern library information technologies and how to use electronic reference and bibliographic resources, in particular databases of articles and materials taken from periodicals. In order to improve user information competence the author of the article presents functional and information retrieval features of the subject “Periodicals” bibliographic database of the electronic catalogue of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine, a coordinating and scientific methodical centre of the system of education libraries of Ukraine. The forms of propagating the resource to users in particular using Internet information services are described.

Keywords: V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine; periodicals; bibliographic database; functions; bibliographic retrieval; popularization; users; information competence.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. On Higher Education [online]: Zakon Ukrainy vid 1 lyp. 2014 r. № 1556–VII // Zakonodavstvo Ukrainy / Verkhov. Rada Ukrainy. – Tekst. dani. – Kyjiv, 2016. – Available from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (in Ukrainian)
2. On recommendations of parliamentary hearings on “Reform of Information and Communication Technologies and Development of Ukraine's information space” [online]: postanova Verkhov. Rady Ukrainy vid 31 berez. 2016 r. № 1073-VIII // Zakonodavstvo Ukrainy / Verkhov. Rada Ukrainy. –

- Tekst. dani. – Kyjiv, 2016. – Available from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1073-19>. (in Ukrainian)
3. On approval of Development Strategy of library for the period until 2025 “Qualitative changes in libraries for the Sustainable Development of Ukraine” [online]: rozporjadzh. Kab. Ministriv Ukrainy vid 23 berez. 2016 r. № 219-r // Zakonodavstvo Ukrainy / Verkhov. Rada Ukrainy. – Tekst. dani. – Kyjiv, 2016. – Available from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-p>. (in Ukrainian)
 4. Encyclopedia of education / gholov. red. V. Gh. Kremenj; APN Ukrainy. – Kyjiv : Jurinkom Inter, 2008. – 1038 s. (in Ukrainian)
 5. Demyda Je. F. Formation of e-catalogue “Periodicals” database of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine: achievements and potential of modernization [online] / Demyda Jevghenija Fedorivna // Informacijni tehnologhiji i zasoby navchannja. – Tekstovi dani. – Kyjiv, 2015. – T. 48, № 4. – S. 185–198. – Available from: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/1254/937>. (in Ukrainian)
 6. Kirichok I. V. Problem-oriented database to help university science [online] / Kirichok I. V., Kravchenko S. A. // Imperatives of the electronic libraries development: pro et contra : materials Intern. Web Conference (Ukraine, Kharkiv, March 27, 2014). – Text data. – Kharkiv, 2014. – Available from: http://library.nulau.edu.ua/biblioteka/Web-konf-2014/Statti_Tezu/Kyrychok.doc. (in Russian)
 7. Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects: (a library of educational policy) / [kol. avt.: Bibik N. M. ta in. ; pid zagh. red. O. V. Ovcharuk]. – Kyjiv : K. I. S., 2004. – 111 s. (in Ukrainian)
 8. The concept of integrated sectoral information resource in the V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine. – Vinnycja : Nilan-LTD, 2013. – 20 s. (in Ukrainian)
 9. Meshechak N. A. The experience of distributed cataloguing of periodicals with IRBIS / N. A. Meshechak, A. S. Karaush // Information Technologies, Computer Systems and Publications for Libraries. “LIBCOM – 2003” : reports and theses of reports [at the International Conference and Exhibition, Nov. 17–21, 2003, Zvenigorod, Moscow region]. – Moscow, 2003. – P. 169–172. (in Russian)
 10. Pjejecheva L. D. The problem of information competence and competence approach in psychological and pedagogical science [online] / Pjejecheva L. D. // Nauk. pr. VNZ «Doneckyj nacionalnyj tekhnichnyj universytet». Serija: Pedagoghika, psykholohija i sociologhija : vseukr. nauk. zb. – Tekst. dani. – Doneckj, 2009. – Vyp. 3. – Available from: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Npdntu_pps/2009_3/pejcheva.pdf. (in Ukrainian)
 11. Ponomarenko L. O. Informational needs of pedagogical science and development of the system of bibliographic resources of educational libraries of Ukraine : extended abstract of candidate’s thesis : speciality 27.00.03 – Book, library, bibliography sciences / Ponomarenko Larysa Oleksandrivna. – Kyjiv : [b. v.], 2015. – 18 s. (in Ukrainian)
 12. Leading educational libraries of Ukraine in the mirror of statistic : inspection edition / [uklad.: L. O. Bila, I. I. Khemchjan; nauk. red. L. M. Zalitok]. – Kyjiv : [b. v.], 2015. – 106 s. (in Ukrainian)
 13. Samchuk L. I. Cooperative activity of educational libraries in Ukraine: ways of becoming and development [online] / L. I. Samchuk // Naukova orghanizacija informacijnoji dijajnosti DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskjogho. – Tekstovi dani. – Kyjiv, 2013. – S. 54–66. – Available from: <http://dnpb.smart.biz.ua/datas/upload/files/Zbirnyk-2013.pdf>. (in Ukrainian)
 14. Library Automation System IRBIS64. General description of the system. – Moskva : GPNTB Rossii, 2013. – 493 s. (in Russian)
 15. The Statute of the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine : (revised) : approved by the resolution of the Presidium of NAPS of Ukraine, May 26, 2016, Protocol № 1-2/8-140. – Kyjiv : [b. v.], 2016. – 12 s. (in Ukrainian)
 16. Sutjagina M. V. A database of journal articles Chelyabinsk Regional Universal Scientific Library / M. V. Sutjagina // Bibliografija. – 2011. – № 6. – S. 28–33. (in Russian)
 17. Janjuk S. Monitoring of visiting of e-catalogue “Periodicals” database of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine / Svitlana Janjuk // Bibliotechnyj forum: istorija, teorija i praktyka. – 2015. – № 1. – S. 16–21. (in Ukrainian)
 18. Hutmacher W. Key competencies for Europe : report of the Symposium (Berne, Switzerland, 27–30 March, 1996) : a secondary education for Europe Project / Walo Hutmacher; Council for Cultural Cooperation. – Strasburg, 1997. – 72 p. (in English)

Conflict of interest. The author has declared no conflict of interest.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.